

ЗАПИСНИК

од одржана јавна расправа за постапката за издавање на А-интегрирана еколошка дозвола за цементарница ТИТАН УСЈЕ

Јавната расправа се одржа во Хотел Александар Палас во Скопје на ден 03.07.2026 година, со почеток во 14 часот, со присуство на претставници на Министерството за животна средина и просторно планирање, операторот ТИТАН УСЈЕ А.Д. Скопје, граѓански организации, стручна јавност и заинтересирани граѓани.

Присутни

- Претставници на Министерството за животна средина и просторно планирање
 - о Госпоѓа Беса Татеши, раководител на Одделението за интегрирано спречување и контрола на загадување при Министерството, која истовремено е и модератор на јавната расправа;
 - о Госпоѓа Светлана Глигорова, советник во Одделението за ИСКЗ при Министерството за животна средина и просторно планирање
- Претставници на ТИТАН УСЈЕ АД Скопје
 - о Господин Константинос Николаов, Главен извршен директор на операторот ТИТАН УСЈЕ АД Скопје, кој својата дискусија и излагање ќе ги презентира преку преведувач, ангажиран од страна на операторот
 - о Господин Љупчо Дончев, технички директор на операторот ТИТАН УСЈЕ АД Скопје
 - о Госпоѓа Наташа Бакреска, доктор по технички науки и менаџер за животна средина на операторот ТИТАН УСЈЕ АД Скопје
- Претставници на граѓански иницијативи
- Невладини организации
- Заинтересирани граѓани и претставници на јавноста

Отворање на јавната расправа

Јавната расправа ја отвори г-ѓа Беса Татеши, раководител на Одделението за интегрирано спречување и контрола на загадување при Министерството за животна средина и просторно планирање и модератор на настанот.

Во своето воведно обраќање ги поздрави присутните претставници на Министерството, операторот ТИТАН УСЈЕ, претставниците на граѓанските организации, медиумите и заинтересираната јавност.

Таа информираше дека јавната расправа се организира во рамки на постапката за обновување на А-интегрираната еколошка дозвола на цементарницата ТИТАН УСЈЕ, чија постојна дозвола е издадена во март 2020 година. Беше нагласено дека одржувањето јавна расправа во оваа постапка не е законска обврска, туку е организирано поради големиот јавен интерес и со цел обезбедување транспарентност и вклучување на јавноста во процесот на донесување одлуки.

Исто така појасни дека предмет на расправата е поднесеното барање за обнова на А-интегрираната еколошка дозвола, кое содржи податоци за производните процеси, емисиите во воздух, вода и почва, управувањето со отпад, енергетската ефикасност, контролата на бучавата и мониторингот на животната средина.

Дополнително беше посочено дека идната обновена дозвола ќе биде издадена согласно одредбите од новиот Закон за контрола на индустриски емисии и релевантните европски БАТ заклучоци.

По воведното обраќање, збор доби генералниот директор на ТИТАН УСЈЕ, Константинос Николау, кој ја претстави ТИТАН Групацијата и работењето на ТИТАН УСЈЕ во Република Северна Македонија. Тој истакна дека компанијата е дел од меѓународна групација со повеќедецениско искуство во производството на цемент и градежни материјали, присутна на повеќе континенти и пазари. Посебно беше нагласена определбата на компанијата кон одржлив развој, намалување на емисиите на CO₂, транспарентност и примена на ESG стандардите.

Потоа следувааше презентација од Љупчо Дончев, технички директор на ТИТАН УСЈЕ, кој ги презентираше производните процеси во цементарницата, видовите сировини и горива што се користат, како и мерките за контрола на емисиите во воздухот, водите и почвата. Беше објаснет процесот на производство на клинкер и цемент, употребата на петрол-кокс и алтернативни горива, како и мерките за минимизирање на влијанијата врз животната средина.

Во продолжение, Наташа Бакреска, менаџер за животна средина, ја презентираше организацијата на мониторингот на животната средина во ТИТАН УСЈЕ, системите за

континуирано мерење на емисиите, контролата на прашина, азотни оксиди и сулфурни оксиди, како и примената на најдобрите достапни техники (BAT). Таа истакна дека мерењата се вршат преку независни системи и акредитирани лаборатории и дека измерените вредности се под законски дозволените граници. Исто така беа презентирани инвестициите во филтри, намалување на емисиите, енергетска ефикасност, употреба на алтернативни горива и активности за декарбонизација.

По завршувањето на презентациите, модераторот Беса Татеши се заблагодари на презентерите и ги информираше присутните за начинот на водење на дискусијата, по што јавната расправа беше отворена за прашања, коментари и забелешки од засегнатата јавност.

Дискусија

Драги Змијанац, Прва детска амбасада „Меѓаши“

Говореше за ризиците од аерозагадувањето врз децата и постави прашања:

- Дали постојат независни научни докази дека емисиите од УСЈЕ нема да предизвикаат здравствени последици кај децата?
- Ако нема научни докази врз која основа се се предлага издавање на нова А-интегрирана еколошка дозвола?
- Дали пред донесување на одлуката се вршени независни мерења на диоксини и фурани во воздухот, почвата земјоделските производи, водата и биолошките примероци кај населението што живее во околината на фабриката за цемент УСЈЕ?
- Дали е изработена независна здравствена проценка на влијанието врз децата и бремените жени?
- Дали Министерството располага со податоци за кумулативното влијание од сите загадувачи во регионот?
- Кој ќе ја понесе одговорноста доколку во иднина независните научни истражувања покажат дека постоела изложеност на токсични супстанции што можела да биде спречена?

Одговор: Модераторот (Беса Татеши) информираше дека прашањата се доставени и во пишана форма и истите ќе добијат официјален одговор во текот на постапката за издавање на дозволата.

Андријана Марковска, Македонско здружение на млади правници

Праша:

- Дали Министерството има податоци за уделот на УСЈЕ во вкупното загадување на воздухот?
- Како се толкува член 20 од Законот за животна средина во однос на растојание од 5 км од населено место?
- Која е разликата меѓу стара и нова инсталација?

Одговор: Министерството (Беса Татеши) посочи дека според досегашните анализи најголем придонес во загадувањето има индивидуалното греење, потоа транспортот, а потоа индустријата иако редоследот варира во зависност од населеното место кое се дискутира.

Во однос на второто прашање, за член 20, односно одредбата за минимална оддалеченост од 5 километри од населено место, мора да имаме предвид дека Законот за животна средина прави дистинкција помеѓу стара и нова инсталација. Постои законска дефиниција што е нова, а што е стара инсталација и во кои случаи се применуваат тие одредби. Стара инсталација, е инсталација која почнала со работа пред да стапи во сила и да започне имплементацијата на Законот за животната средина, односно инсталација која започнала со работа пред 2005 година. Исто така беше појаснето дека УСЈЕ се смета за стара инсталација бидејќи работи пред стапувањето во сила на Законот за животна средина (2005).

Марија Манолчева, Граѓанска иницијатива „Стоп за УСЈЕ“

Изнесе забелешки дека:

- Во барањето не се наведени гранични вредности на емисии за повеќе параметри, а тие кои се наведени се со гранична вредност според постоечката дозвола.
- Треба да се воведат построги стандарди согласно европските ВАТ барања.
- Треба да се објават резултатите од мерењата на тешки метали, диоксини и фурани како прилог на апликацијата за обнова на дозволата.
- Потребни се повеќе мерни станици и поопсежен мониторинг (да се мерат најмалку PM10, PM2.5 и да се направи мониторинг и на фугитивните емисии).
- Во податоците за почвата се забележуваат значајни разлики (зголемување/намалување) во вредностите на некои тешки метали.

- CEMS системот да биде јавно презентирани и да биде достапен на Министерството и на Државниот инспекторат преку автоматски дигитален пренос на податоци, да постои кај нив можност за алармирање при надминување на граничните вредности.

Одговор: Министерството (Беса Татеши) појасни дека граничните вредности не се составен дел од барањето, туку ќе бидат утврдени во нацрт-дозволата. Најавено беше дека сите забелешки ќе бидат разгледани и на нив ќе биде одговорено во конечната документација. Во однос на транспарентноста беше посочено дека регистарот што е предвиден согласно директивата е замислен како алатка за поголема транспарентност, односно објава на сите податоци и резултати од лабораториски анализи.

Наташа Бакреска даде објаснување за мерењата на почва, поточно дека мерните места се во рамки на инсталацијата, не се на граница на инсталацијата и дека тоа се само индикативни мерења и не се поврзани со гранични вредности на емисија бидејќи во Македонија не постојат референтни („background“) вредности за природните концентрации на овие тешки метали во почвата.

Давор Марков, Граѓанска иницијатива „Стоп за УСЈЕ“

Праша:

- Зошто Министерството не реагираше на високите вредности на тешки метали во почвата?
- Колку петрол-кокс користи УСЈЕ?
- Дали компанијата извезува клинкер во земји од Европската Унија?

Одговор: Директорот Константинос Николау преку преведувач одговори дека моментално околу 95% од енергетските потреби се обезбедуваат од петрол-кокс и околу 5% од алтернативни горива. Компанијата исто така изјави дека не извезува клинкер во Европската Унија. За вредностите на тешките метали беше најавена дополнителна проверка.

Филип Иванов, Македонска асоцијација за управување со отпад

Праша:

- Кои алтернативни горива ќе се користат?
- Дали нивното согорување е безбедно за животната средина?

Одговор: Директорот Константинос Николау преку преведувач одговори дека согласно добрите практики во европските цементарници, Титан Усје користи алтернативни материјали и дека во моментот компанијата користи текстил, биомаса и други локални фракции на отпад бидејќи увозот на отпад како алтернативно гориво не е дозволен во нашата земја.

Од страна на техничкиот директор Љупчо Дончев беше објаснето дека при согорувањето температурата на гасовите е околу 2.000 степени, температурата на материјалот е околу 1.450–1.550 степени, но и дека цементната индустрија е препознаена како соодветен сектор за користење алтернативни горива бидејќи овозможува максимално согорување на сите материјали кои што се содржат во самото алтернативно гориво.

Жаклина Анастасова, Движење за чист воздух

Праша:

- Како да веруваме дека зголеменото согорување на алтернативно гориво ќе го реши проблемот со загадувањето на животната средина?
- Зошто не се користи природен гас наместо петрол-кокс?
- Како се гарантира дека нема да се создаваат диоксини и фурани при користење алтернативни горива?

Одговор: Претставниците на УСЈЕ посочија дека европските политики бараат намалување на употребата на фосилни горива, меѓу кои спаѓа и природниот гас и дека цементната индустрија е дел од решението за управување со отпадот што не може да се рециклира. Воедно беше наведено дека поради високите температури во печките не се создаваат услови за формирање диоксини и фурани, односно емисиите на диоксини и фурани се генерираат на температура под 900 степени, додека во Титан Усје, алтернативното гориво влегува во најжешкиот дел од процесот, каде што температурата на гасовите е 2.000 степени со што се оневозможува формирањето на диоксини и фурани.

Драган Кавраков, Граѓанска иницијатива „Стоп за УСЈЕ“

Праша:

- Колкави се емисиите на сулфур диоксид?
- Дали Усјепор е производ на Титан Усје?

- Колку емисиони точки/ложишта има фабриката?
- Како се контролира квалитетот на горивата?

Одговор: Техничкиот директор Љупчо Дончев објасни дека инсталацијата има 10 извори на емисии, од кои две се ротациони печки во кои има согорување. Исто така посочи дека иако Усјепор го носи името Усје, тоа е производ на друга независна компанија во близина на инсталацијата, не на Титан Усје. Наведе и дека на секое гориво, пред употреба се прават лабораториски анализи. Во врска со емисиите на сулфур диоксид, директорот потенцираше дека и компанијата се труди да го намали бидејќи со висока содржина на сулфур не може да се води технолошкиот процес. Емисиите на сулфур диоксид се во рамки на дозволените концентрации.

Татјана Чакулев, О2 Иницијатива

Побара:

- Построги емисиони граници од минималните ВАТ барања.
- Ограничување на употребата на алтернативни горива додека не се обезбеди целосен мониторинг.
- Мониторинг на почва, прашина во амбиентален воздух и бучава во инсталацијата и на рудниците со континуирано следење на емисиите секаде каде што тоа е можно.
- Од колку од седумте рудници се користат сировини

Одговор: Модераторот Беса Татеши посочи дека граничните вредности ќе бидат утврдени при подготовка на нацрт-дозволата и дека јавноста повторно ќе може да доставува забелешки по однос на нацрт дозволата.

Техничкиот директор Љупчо Дончев во однос на рудниците објасни дека во склопот на инсталацијата за која се бара обнова на дозволата се наоѓа само рудникот за лапорец. Останатите рудници имаат посебни Б-ИЕД, а во однос на сировините покрај лапорецот од копот во склоп на инсталацијата, се користи варовник од ПК Говрлево и пуцолан од ПК Опалит.

Наташа Бакреска дополни дека во однос на прашината во амбиенталниот воздух не може да се направи јасна дистинкција од каде потекнува истата, но констатирано е и од надворешни институции, дека не постои корелација помеѓу работењето на Усје и квалитетот на амбиенталниот воздух. Во зимските месеци кога квалитетот на воздухот е особено низок во Титан Усје се одвиваат ремонтни активности и нема активно

производство. Во летните месеци кога Титан Усје работи со целосен капацитет, квалитетот на амбиентниот воздух е во рамки на дозволените граници.

Ѓорѓи Танушев, Здрава Котлина

Праша:

- Зошто во Македонија се дозволуваат повисоки вредности на емисии отколку во другите фабрики на ТИТАН во странство?

Одговор: Техничкиот директор одговори дека УСЈЕ се обврзува да ги примени сите нови законски решенија и законски рамки коишто ќе бидат поставени од Министерството и потполно ќе се прилагоди кон тие норми кога истите ќе бидат донесени.

Лилјана Поповска

Прашање/Забелешка:

- Посочи дека постои можна системска неусогласеност помеѓу законите, подзаконските акти и еколошката дозвола што треба да се издаде.
- Наведе дека најдобрите достапни техники (BAT) подразбираат конкретни гранични вредности за загадувачите и дека тие вредности не се познати во текот на расправата.
- Праша како јавноста може да даде поддршка за дозволата кога сè уште не е познато кои гранични вредности ќе бидат содржани во неа.
- Истакна дека доколку идната дозвола не биде целосно усогласена со најдобрите светски практики и стандарди за квалитет на воздух, вода и почва, може да се доведе во прашање нејзината усогласеност со законските прописи.
- Апелираше Министерството да обрне внимание на овие прашања и да обезбеди соодветна заштита од загадувачите пред издавање на дозволата.

Одговор: Модераторот Беса Тетеша не се согласи со констатацијата дека постои неусогласеност помеѓу законите и прописите. Појасни дека предмет на јавната расправа е поднесеното барање за дозвола, а не самата дозвола. Истакна дека граничните вредности ќе бидат утврдени во новата дозвола согласно новиот Закон за контрола на индустриски емисии и BAT-заклучоците. Нагласи дека BREF документите и BAT-заклучоците се јавно достапни и дека сите инсталации кои ќе добијат дозвола согласно новата законска рамка ќе мора да ги исполнат пропишаните гранични вредности, во спротивно нема да добијат дозвола.

Александар Анѓушев, ДОМ

Праша:

- Што е со иницијативата за дислокација на цементарницата?
- Од кои институции се побарани мислења во постапката?
- Дали планираното зголемување на користењето алтернативни горива ќе се реализира во постојната цементарница во Скопје или компанијата размислува за дислокација на активностите надвор од градот

Одговор: Модераторот Беса Тетеша појасни дека Министерството за животна средина нема никакви надлежности, за дислокација, Оваа процедура низ која се издава интегрираната еколошка дозвола нема никакви надлежности по однос на тоа.

Министерството за животна средина побарало мислења од Државниот инспекторат за животна средина, Министерството за здравство и други институции. Во законскиот рок не биле доставени забелешки.

Генералниот директор Константинос Николаов одговори дека користењето алтернативни горива е вообичаена практика во цементната индустрија и наведе примери на цементарници на ТИТАН во Патра и Солун кои се наоѓаат во урбани средини и успешно користат алтернативни горива, истакнувајќи дека вакви постројки постојат и во други градови и туристички области.

Никола Кузмановски, Граѓанска иницијатива „Стоп за УСЈЕ“

Праша:

- Дали УСЈЕ плаќа акциза за петрол-кокс?
- Дали плаќа надоместок за емисии на CO₂?
- Зошто нема податоци за CO₂ емисиите за 2024 и 2025 година?

Одговор: Модераторот Беса Тетеша изјави дека прашањата поврзани со CO₂ се дел од политиките за климатска акција и не се предмет на постапката за интегрирана еколошка дозвола, а дека Титан Усје плаќа годишен надоместок за А-ИЕД. Исто се однесува и за акциза за петрол-кокс.

Техничкиот директор на Титан УСЈЕ појасни дека компанијата работи на производство на цемента со понизок CO₂ отпечаток („зелени цемента“), при што употребата на алтернативни горива придонесува за намалување на емисиите на CO₂. Исто така посочи дека со целосна употреба на алтернативни горива емисиите би можеле дополнително да се намалат, а податоците за емисиите на CO₂ се јавно достапни во ESG извештаите на ТИТАН Групацијата и на УСЈЕ.

Ана Угринска, ДОМ

Побара:

- Во новата дозвола да се вклучи поширок мониторинг на загадувачите.
- Да се обезбеди полесна и редовна јавна достапност на резултатите од мерењата.

Одговор: Модераторот Беса Татеши појасни дека нацрт-дозволата ќе содржи услови за мониторинг и гранични вредности на релевантните загадувачи согласно законските барања.

Драган Николовски

Даде предлози и постави прашања:

- Дали УСЈЕ може да ги постигне емисионите вредности и стандарди што се применуваат во цементарницата на ТИТАН во Солун?
- Дали е можно превозот на цементот повеќе да се врши преку железнички сообраќај наместо преку камионски транспорт?
- Предложи компанијата да инвестира во озеленување на училишта и други јавни објекти во Скопје.
- Искористување на отпадот како алтернативно гориво.
- Дали постои можност вишокот топлинска енергија од фабриката да се користи за затоплување на околината?
- Дали би било можно акциите на ТИТАН УСЈЕ да бидат достапни за поширок круг граѓани?

Одговор: Техничкиот директор појасни дека можноста за користење железнички транспорт не зависи само од УСЈЕ, туку и од крајните купувачи и нивната логистика. Во однос на искористувањето на вишокот топлинска енергија, наведе дека фабриката веќе користи топлински изменувачи, но дека периодот кога има најголема потреба од греење се совпаѓа

со ремонтните активности на фабриката. Во врска со користењето отпад како алтернативно гориво, истакна дека тоа е одржливо решение, но бара значителни инвестиции и претходна подготовка на отпадот согласно строги стандарди и технички барања. Дополнително нагласи дека УСЈЕ применува ВАТ-технологија со четиристепен предгревач, која се користи во многу европски цементарници, и дека истата технологија се применува и во фабриката на ТИТАН во Патра, која користи алтернативни горива и работи во рамки на дозволените емисии.

Стефанија Змијанац, Граѓанска иницијатива „Стоп за УСЈЕ“

Изрази став дека јавните активности на компанијата не ја решаваат загриженоста кај граѓаните поврзана со загадувањето и неговото влијание врз здравјето на граѓаните.

Одговор: Генералниот директор на УСЈЕ изјави дека не се согласува со оценката дека компанијата е еден од најголемите загадувачи и истакна дека компанијата останува отворена за соработка со локалната заедница и засегнатите страни.

Затворање на јавната расправа

По исцрпување на дискусијата, модераторот Беса Тетеша им се заблагодари на присутните за активното учество, поставените прашања, коментарите и доставените забелешки по однос на барањето за обнова на А-интегрираната еколошка дозвола на ТИТАН УСЈЕ. Таа истакна дека јавната расправа претставува почеток на постапката и дека ќе следуваат дополнителни фази до донесување на конечната одлука за дозволата. Воедно нагласи дека Министерството, операторот и јавноста имаат заедничка цел за зачувување на животната средина и заштита на здравјето на граѓаните.